

Izvješće o stanju u prostoru

Sukladno članku 10. stavka 2. Zakona o prostornom uređenju ("Narodne novine" br. 30/94, 68/98 i 61/2000) za područje Županije izrađuje se dvogodišnje izvješće o stanju u prostoru koje sadrži analizu provođenja dokumenata prostornog uređenja i drugih dokumenata, posebno važeća prostorno-planska dokumentacija koja pokriva prostor Županije, Izvješća o stanju u prostoru jedinica lokalne samouprave, (koja su izradili i donijeli ovaj dokument), te svi raspoloživi podaci o prostoru i stanju prostora Županije, ocjenu provedenih mjera i njihove učinkovitosti na svrhovito gospodarenje prostorom, na zaštitu vrijednosti prostora i okoliša, te druge elemente od važnosti za prostor.

Temeljem spomenutog izvješća o stanju u prostoru izrađuje se dvogodišnji Program mjera za unapređenje stanja u prostoru županije (članak 11. Zakona o prostornom uređenju) koji sadrži procjenu potrebe izrade novih, odnosno izmjenu i dopunu postojećih dokumenata prostornog uređenja, potrebu pribavljanja podataka i stručnih podloga za njihovu izradu, te druge mjere od značaja za izradu i donošenje tih dokumenata.

Do sada je za prostor Brodsko-posavske županije izrađeno jedno Izvješće o stanju u prostoru za dvogodišnje razdoblje, kao i Program mjera za unapređenje stanja u prostoru, koje je doneseno na Skupštini Brodsko-posavske županije 15.07.1998. i objavljeno u "Službenom vjesniku" Brodsko-posavske županije broj 7/98.

Izvješće o stanju u prostoru Brodsko-posavske županije moguće je promatrati kao separat cjelinu, no u stvari služi kao činjenična podloga "Program mjera za unapređenje u prostoru". Zakonska je obveza i periodično ga izrađuje Zavod za prostorno uređenje kao informaciju o prostoru Županije kao resursu, sa pozicije potrebe izrade novih prostornih planova i provođenja donesenih dokumenata prostornog uređenja, analizira učinkovitost istih na svrhovito gospodarenje prostorom i uočava temeljne probleme.

Prvi dokument ovakve zakonske forme Zavod za prostorno uređenje izradio je i iz potrebe stvaranja zakonske mogućnosti za pristup izradi Prostornom planu Županije.

Plana kojim se definiraju kriteriji i smjernice za uređenje i zaštitu prostora, plana koji ima ulogu posrednika između državne i lokalne razine u odnosu na koju ima usmjeravajuću i kontrolnu funkciju.

Postavljeni ciljevi izrade PP Brodsko-posavske županije bili su:

- postizanje harmoničnog i ujednačenog razvitka prostora Županije kroz osiguranje prostornih i normativnih pretpostavki za zadovoljenje materijalnih, socijalnih, zdravstvenih, kulturnih i duhovnih potreba njenih stanovnika,
- osiguranje uvjeta za gospodarski razvitak na osnovama održivog razvitka uz istovremeno osiguranje ekonomskog i socijalnog optimuma, uz najmanje moguće štete po okoliš,

- osiguranje uvjeta za očuvanje i revitalizaciju integriranih prirodnih i kulturnih vrijednosti prostora (urbanih i ruralnih cjelina), te ekološki i gospodarski posebno vrijednih i važnih resursa,
- usklađivanje i povezivanje s prostorno-planskim sustavima susjednih područja, te stvaranje uvjeta za koordinirani monitoring i intervencije u sferi zaštite okoliša,
- preuzimanje strateško-razvojnih odrednica kroz elemente sustava i prostora od važnosti za Državu,
- stvaranje normativne osnove za planove nižeg reda.

Temeljni dokumenti za izradu PP Brodsko-posavske županije bili su Strategija i Program prostornog uređenja Republike Hrvatske, sektorske studije, a koristile su se i Osnove korištenja i zaštite prostora i PPO bivše općine Slavonski Brod i Nova Gradiška, Prostorni programi obnove i razvitka, te drugi relevantni dokumenti prostornog uređenja.

Kroz Strategiju prostornog uređenja Republike Hrvatske, kao i kroz Program prostornog uređenja Republike Hrvatske, vrlo precizno su definirani strateški ciljevi i usmjerenja urbanog razvoja za kontinuiranu primjenu, a možemo istaknuti:

- Usmjeravati procese urbanizacije u skladu s odabranim optimalnim stupnjem urbaniziranosti zemlje, te revitalizirati problemska ruralna – seoska područja,
- Odrediti novi sustav središnjih naselja / razvojnih žarišta (županije, gradovi, općine), Planskim mjerama utjecati na najskladniji razvoj urbanog sustava Hrvatske,
- Koristiti sve prirodne i radom stvorene vrijednosti i ljudske potencijale u funkciji ravnomjernijeg regionalnog razvitka,
- U razvoju gradova osobitu pažnju usmjeriti na njihovu funkcionalnu strukturu,
- Gradskim regijama treba posvetiti veću pažnju, te njihov razvoj kao cjeline regulirati prostornim planovima i generalnim planovima uređenja,
- Posebnu pažnju trebalo bi pokloniti prostornom razvoju i uređenju područja velikih koncentracija stanovništva,
- Utvrditi tipologiju gradova i njihova regionalna obilježja, te smjernice i mjere za očuvanje regionalnih oblika gradova i naselja,
- Utvrditi kriterije i mjere za racionalno planiranje prostornih obuhvata građevinskih područja svih tipova i veličina naselja,
- Utvrditi nužan broj i strukturu stalnih stanovnika važnijih naselja, koja jesu ili trebaju postati, u urbanoj mreži zemlje, inicijalna žarišta razvitka,
- Povećati udio u broju i veličini stambenih, radnih, uslužnih i rekreacijskih funkcija u manjim i srednjim gradskim središtima,
- Voditi aktivnu politiku uređenja seoskih naselja,
- Obnoviti i/ili uređivati povijesna središta gradova i ostalih naselja,
- Osigurati učinkovitost sustava prostornog uređenja,
- Razvijati infrastrukturne sustave,
- Sanirati kritična mjesta ugrožavanja prostora i okoliša,
- Uskladiti interese, a moguće konflikte u prostoru riješiti na temelju stručnih analiza u sklopu dokumenata prostornog uređenja.

U izradi Prostornog plana Brodsko-posavske županije pridržavali smo se i slijedećih smjernica iz Strategije prostornog uređenja Republike Hrvatske:

- s gledišta integralnog gospodarenja resursima odrediti područja i kriterije za korištenje prostora osnovne i sekundarne namjene,
- s gledišta razvojnih sustava odrediti prostore i sustave na razini Županije radi usmjeravanja načina korištenja,
- za državne građevine (za koje postoji potreban stupanj razrađenosti i stručne verifikacije) utvrditi definitivne trase-lokacije, a za potencijalne, širi rezervat do detaljnije razrade,

na županijskoj razini bilo je nužno odrediti:

- kriterije za razmjestaj funkcija u naseljima u svrhu optimizacije mreža infrastrukture,
- kriterije za formiranje građevinskih područja po načelu racionalnog korištenja prostora, iskorištenja rezervi formiranih struktura i oblikovanja krajobraza,
- način korištenje i zaštitu prostora na generalnoj razini,
- prostore prigradskih rubova integrirati u urbani sustav i zaustaviti širenje na račun slobodnih površina, osobito dijelova koji imaju poljodjelsku, ekološku i rekreacijsku važnost,
- površine za nove programe tražiti prvenstveno unutar formiranog građevinskog prostora,
- unutarnju konsolidaciju urbanih i suburbanih prostora planirati putem opremanja komunalnom infrastrukturom,
- granične kapacitete prostornih struktura i sustava radi opravdanosti ulaganja u nove prostore.

Izradom Prostornog plana Županije stvorene su pretpostavke za izradu Prostornih planova jedinica lokalne samouprave (vidjeti Odredbe za provođenje Prostornog plana Županije koji uključuje i mjere provedbe, str. 1/28/203 – 28/28/230), a time između ostalog i stavljanje van snage neaktualnih Prostornih planova "bivše" općine Slavonski Brod i Nova Gradiška, a prema kojima se i danas utvrđuju uvjeti uređenja prostora i izdaju lokacijske dozvole.

Naime, mjerama provedbe PPŽ utvrdili smo obvezu izrade dokumenata prostornog uređenja i to Prostornih planova posebnih obilježja (PPPO), Prostornog plana uređenja općine / grada PPUO/G) za 2 grada, 26 općina, GUP i UPU-ove, te detaljne planove uređenja za turističke lokalitete izvan građevinskih područja.

U segmentu planiranja i uređenja Posebnih područja / što jest u nadležnosti Ministarstva zaštite okoliša i prostornog uređenja, na dijelu naše Županije nalazi se dio Parka prirode Lonjsko polje.

Izrada Plana povjerena je Županijskom zavodu za prostorno uređenje Sisačko-moslavačke županije, kao nositelju, a naš Zavod za prostorno uređenje participira u izradi plana kao suizrađivač, o čemu je sklopljen Sporazum između dvije Županije u ožujku 2002. godine.

Izvješćima o stanju u prostoru i Programima mjera za unapređenje stanja u prostoru jedinica lokalne samouprave naše Županije (vidjeti tabelu), iskazane su prioritete

potrebe za izradom Prostornih planova općina. (Što proizlazi iz zakonske obveze, a u skladu s takovim stavom i financiranje iz proračuna jedinica lokalne samouprave.)

Pregled izrađenih Izvješća o stanju u prostoru i Programa mjera za unapređenje stanja u prostoru za pojedine općine i gradove:

BRODSKO-POSAVSKA ŽUPANIJA		
Gradovi / Općine	1. Izvješće i Program mjera I. (1995. – 1997.)	2. Izvješće i Program mjera II. (*)
Gradovi: 1. Slavonski Brod 2. Nova Gradiška	Sl. vjesnik 4/2002 Sl. vjesnik 3/95 Sl. vjesnik grada 2A/95	Obj. "Novogr. glasnik" 4/2000
Općine: 1. Bebrina* 2. Brodski Stupnik* 3. Bukovlje* 4. Cernik* 5. Davor* 6. Donji Andrijevići* 7. Dragalić 8. Garčin* 9. Gornja Vrba 10. Gornji Bogičevci* 11. Gundinci* 12. Klakar* 13. Nova Kapela* 14. Okučani 15. Oprisavci* 16. Oriovac* 17. Podcrkavlje 18. Rešetari* 19. Sibinj* 20. Sikirevci* 21. Slavonski Šamac* 22. Stara Gradiška* 23. Staro Petrovo Selo 24. Velika Kopanica 25. Vrbje* 26. Vrbpolje*	Sl. vjesnik 2/98 Sl. vjesnik 14/97 Sl. vjesnik 2/98 Sl. glasnik općine 15/96 Sl. vjesnik 11/95 Sl. vjesnik 1/97 Sl. vjesnik 2/98 Sl. vjesnik 9/97 Sl. vjesnik 1/98 Sl. vjesnik 9/97 Sl. vjesnik 9/97 Sl. glasnik općine 3/95 Sl. glasnik općine 1/97 (u sklopu Općine Slav. Šamac) Sl. vjesnik 1/97, 6/97 Sl. vjesnik 10/97 Sl. vjesnik 11/97	Izrada u tijeku U pripreмноj fazi Pristupili izradi U pripreмноj fazi Obj. u Sl.glasniku Općine 4/97 nije u izradi / nedost.financ.sred.
Brodsko-posavska Županija	Sl. vjesnik 7/98	u fazi donošenja

* Na potraživanje nismo dobili nikakve podatke (odnosi se na 2. Izvješće i Program)

Iz priložene tablice vidljivo je da neke općine još uvijek ne postupaju sukladno svojim zakonskim obvezama, te još uvijek nisu izradile niti 1. Izvješće i Program mjera.

(Izvješća se kontinuirano dostavljaju nadležnom Ministarstvu / obveza Zavoda za prostorno uređenje BPŽ).

Nedostaci u provedbi Programa mjera jedinica lokalne samouprave mogu se iskazati kroz slijedeće konstatacije:

- predviđene aktivnosti na izradi i donošenju prostornih planova Općina se ne realiziraju, jer se pri donošenju godišnjih proračuna jedinica lokalne samouprave ne mogu osigurati dovoljna financijska sredstva,

- predviđene aktivnosti se ne realiziraju zbog Programa mjera jedinica lokalne samouprave sačinjenog dijelom od investicijskih aktivnosti koje nemaju pokriće u prihodovnoj strani proračuna (gradova i općina),
- u programima mjera utvrđuju se i aktivnosti za realizaciju infrastrukturnih vodova i građevina za koje nije ishođena cjelovita dokumentacija, pa se rokovi realizacije često prebacuju u slijedeće razdoblje kroz dopune Izvješća i Programa,
- rokovi realizacije javne infrastrukture se često neobjektivno programiraju, jer se pretpostavlja suradnja vlasnika zemljišta i jednostavan ulazak u posjed zbog "zajedničkog" interesa, ali u se pravilu to ne događa,

Činjenica je da u pojedinim slučajevima jedinice lokalne samouprave ne dostavljaju preslike službenih glasila u kojima su ti programi objavljeni (što su po Zakonu obavezni).

Pokrivenost područja prostornim planovima

Prostorno planska dokumentacija koja pokriva prostore današnjih jedinica lokalne samouprave i uprave Brodsko-posavske županije, izuzev Prostornog plana BPŽ i u međuvremenu donešena dva Prostorna plana općina, izrađena je u razdoblju kada se ovo područje sastojalo iz bivše općine Slavonski Brod i bivše općine Nova Gradiška i danas je u upotrebi, a posebno su analizirani, za razliku od Planova nižeg reda koji su samo taksativno nabrojani i predmet su analiza na nivou Općina.

Prostorni planovi strateškog tipa

Prostorni plan (bivše) općine Slavonski Brod rađen u razdoblju od 1984. do 1987. godine, te Prostorni plan (bivše) općine Nova Gradiška, predstavljali su glavni društveni dokument potreban društveno političkoj zajednici za usmjeravanje i vođenje politike razvitka i za ekonomično korištenje prostora općina, a temeljili su se na teoretskim stavovima i predloženim temeljnim planerskim rješenjima ranije izrađenih razvojnih prostornih planova, ali isto je tako i s novim dugoročnim društvenim i prostornim sagledavanjima i metodskim postupkom koji je proizašao iz stavova i postavki Dugoročnog društvenog plana SR Hrvatske (do godine 2000.) i Prostornog plana SR Hrvatske (rezervacija prostora do 2015. godine).

Koncepcija prostornog razvoja bivših općina utvrđena je na način da predstavlja kontinuitet u razradi globalne organizacije prostora koja je postavljena Prostornim planom tadašnje SR Hrvatske slijedeći temeljno opredjeljenje za policentrični razvoj u prostoru i načela ravnomjernog razvoja pojedinih dijelova tadašnje općine.

Gradovi Slavonski Brod i Nova Gradiška i dalje su prema Prostornom planu zadržali i razvijali ulogu žarišta razvoja, a s prigradskim naseljima činili razvojno jezgro bivše općine.

Navedenim Prostornim planovima date su smjernice za zaštitu i racionalno korištenje zemljišta, zaštitu površinskih i podzemnih voda, zraka, objekata i dijelova prirode, spomenika kulture i graditeljske baštine kao i za način zbrinjavanja otpadnih tvari, a utvrđeni su i uvjeti za zaštitu prirode i izgradnju u zaštićenim područjima.

Demografski razvoj sagledan je Prostornim planom bivše općine Slavonski Brod za razdoblje do 2000. i 2015. godine i to na temelju dotadašnjih tokova kretanja stanovništva na prostoru tadašnje općine kao i na širem području Regije i Republike.

Planirane su četiri kategorije u hijerarhijskoj mreži središnjih naselja u kojima su se trebale planski razmjestiti i razvijati središnje funkcije. To su regionalno (općinsko) središte, lokalna središta višeg reda, lokalna i pomoćna središta naselja.

Ovi centri, ocijenjeni su kao najperspektivniji za razvoj u dužem razdoblju i uz ostale lokalne centre, trebali su formirati takav sustav središnjih naselja koji će najviše odgovarati potrebama stanovništva i drugim korisnicima u bivšoj općini Slavonski Brod i Nova Gradiška, te se na najbolji mogući način uklopiti u cjelokupnu koncepciju prostornog razvitka i uređenja.

Kako na značajnom geoprometnom položaju razvoj ovog prostora temelji se na četiri osnovna segmenta, a to su poljoprivreda i stočarstvo, šumarstvo, industrija i turizam. Tako programirani razvoj temelji na glavnim resursima ovog područja, pa se i danas može konstatirati da će navedeni segmenti gospodarstva predstavljati glavne pravce razvoja i u budućnosti.

Međutim, u odnosu na prognoziranu brzinu razvitka, može se zaključiti da nije postignut projicirani trend razvoja, pa nije niti ostvaren predviđeni broj radne snage.

To znači da je gospodarska atraktivnost prostora bila niža od postavljenih ciljeva i prognoza, te je imala izravan utjecaj na demografsku situaciju. Naime, u procjenama demografskih kretanja date su znatno više vrijednosti pozitivnim demografskim trendovima nego što je ostvareno.

Analizom postojeće dokumentacije moglo bi se ustvrditi da nije dovoljno valoriziran značaj prometnih koridora – magistralnih pravaca cestovnog prometa.

Unutar strategije prostornih planova općinskog i šireg prostora utvrđeni su demografski trendovi kretanja stanovništva prema većim centrima Županije.

U planskim projekcijama date su konstatacije daljnjeg praznjenja rubnih naselja dijelova općina u korist gradova, čime se dovodi u pitanje koncept razvoja poljoprivrede i stočarstva kao jednog od temeljnih razvojnih usmjerenja bez potrebnog stanovništva, što predstavlja koliziju s navedenim projekcijama. To znači da poseban kritički odnos treba uspostaviti prema demografskim prognozama, koje nisu uspjele sagledati današnju demografsku situaciju, već je prostor dimenzioniran za daleko veći broj stanovnika.

Također, planskom dokumentacijom nisu pruženi ni predloženi dovoljno atraktivni programi kojima bi se stanovništvo zadržalo u svojim naseljima i time osiguralo dovoljan kontingent radne snage za potrebe poljoprivrede i ostalog gospodarstva (šumarstvo, turizam, ugostiteljstvo...).

Iznesene konstatacije uz obveze nastale primjenom Zakona o prostornom uređenju i projekcijama Strategije i Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske, ukazale su na potrebu da se na nivou Županije, odnosno novonastalih općina i gradova, treba izraditi prostorno-plansku dokumentaciju strateškog tipa kojem će se definirati osnovni međuodnosi u relacijama gospodarstvo-stanovništvo-prostor.

U razdoblju od donošenja razvojnih prostornih dokumenata do danas uočava se, osim već navedenog raskoraka između planiranog sustava naselja i demografskih kretanja i raskorak u vezi zaposjednutosti građevinskog zemljišta. Na osnovi prognoza, planovima su definirane granice građevinskih područja naselja za očekivani trend izgradnje. Međutim, on je u većini naselja znatno precijenjen, a slijedom toga danas je gotovo u svim naseljima zaposjednuto tek približno 50% (ili manje) površine predviđene za njihovo širenje, odnosno u najgorem slučaju, ima barem još 30% neizgrađenog rezervata unutar planirane površine naselja. Planskom dokumentacijom precijenjena je, dakle, dinamika buduće gradnje u većini naselja, a time i potreba da se osiguraju nove površine za gradnju naselja.

Slijedom toga, rezervirano je veliko građevno područje. Iako je ovakav razvoj gotovo pravilo u većini naselja, kod manjeg broja naselja (koja planovima (bivših) općina Slavonski Brod i Nova gradiška nisu definirana kao lokalna središta višeg reda, planirana s tendencijom većeg povećanja broja stanovnika), planirano građevno zemljište svojom veličinom nije zadovoljilo potrebe, naročito u razdoblju naglog naseljavanja izbjeglih i prognanih za vrijeme i nakon završetka rata u Republici Hrvatskoj i Republici Bosni i Hercegovini.

Raskorak između relativno dobro procijenjenih demografskih kretanja i precijenjene očekivane dinamike nove gradnje, te s tim u vezi osiguranje građevnih područja naselja, očitovao se u pojavama rahle i razbacane ili izdužene izgradnje, što uzrokuje teškoće u realizaciji planiranog komunalnog standarda.

Na takvom prostoru je vrlo skupo uspostaviti odgovarajući sustav komunalnog standarda. Ova će problematika i dalje činiti teškoće Općinama u politici komunalnog uređenja naselja.

Spoznaje o realizaciji građevinskog zemljišta se moraju prihvatiti, ponajprije zbog opredjeljenja o maksimalnoj zaštiti sveukupnog prostora, a poglavito poljoprivrednog zemljišta.

U svrhu uspostave harmoničnog i ujednačenog razvitka prostora Županije, osiguranje uvjeta za gospodarski razvoj, osiguranja uvjeta za očuvanje i revitalizaciju prirodnih i kulturnih vrijednosti, te gospodarski važnih resursa, s posebnim akcentom na usklađivanje i povezivanje svih prostorno-planskih područja unutar Županije kao i kontaktnih prostora izvan, te stvaranja uvjeta za koordinirani monitoring, u proteklom razdoblju je kao krovni plan, drugi u hijerarhiji sustavnog uređenja Republike Hrvatske, izrađen Prostorni plan Županije. Između ostalog, definirao je, u smislu gore navedenih potreba, izradu nove prostorno-planske dokumentacije.

Prikaz i ocjena provedenih mjera u izradi i primjeni dokumenata prostornog uređenja

Program mjera za unapređenje stanja u prostoru Brodsko-posavske županije, koji je donesen krajem 1998. godine u cijelosti je realiziran u dijelu izrade Prostornog plana Brodsko-posavske županije.

Plan je izrađen od strane Zavoda za prostorno uređenje Brodsko-posavske Županije u suradnji sa Zavodom za prostorno planiranje d.d. Osijek.

Isti je donesen na Županijskoj skupštini 12. travnja 2001. i u svojim provedbenim odredbama, koje su instrument za koordinaciju i praćenje stanja u prostoru BPŽ utvrđuje potrebe i obveze izrade prostorno planske dokumentacije od Prostornih planova općina do detaljnih planova uređenja (str. 26/28/228 – 28/28/230 PPŽ) u segmentu zaštite prostora.

Glede posebnih nadležnosti Skupštine ističemo:

Skupština Županije donijeti će odluku o prestanku važenja dijela Prostornog plana područja bivše općine za teritorij općine / grada za koji je donesen PPUO/G na temelju obavijesti općine/grada o njenom donošenju.

Program mjera je, međutim djelomično nerealiziran u segmentu izrade prostornih planova gradova i općina (JLS). U tom dijelu izvršeni su pripremni radovi za većinu navedenih planova (topografske, geološke, pedološke, vegetacijske i sl. karte, katalog stručnih radova i pripadajući podaci u elektronskom obliku, pripremljeno za digitalnu obradu o tim područjima, a njihova se izrada planira u ovom planskom razdoblju. Ove navedene radnje izvršio je Zavod za prostorno uređenje Brodsko-posavske županije.

Ostali Akti bitni za prostorno uređenje izrađeni u prethodnom razdoblju

- 1) Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske (Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja – Zavod za prostorno planiranje, 1997.
- 2) Program prostornog uređenja Republike Hrvatske (Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja – Zavod za prostorno planiranje, 1997.)
- 3) Strategija razvitka cestovne mreže Slavonije i Baranje (IGH – Osijek)
- 4) Prethodna studija utjecaja na okoliš odlagališta komunalnog otpada istočnog dijela Brodsko-posavske županije (IPZ Uniprojekt MCF, Zagreb, 1998. god.)
- 5) Bonitetno vrjednovanje, zaštita i gospodarenje tlima Brodsko-posavske županije (Agronomski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedologiju, Zagreb, 1999.)
- 6) Vodoopskrbni sustav Brodsko-posavske županije, Idejno rješenje ("Hidroprojekt-ing", Zagreb, Zagreb, 1999. god.

U segmentu primjene prostorno-planskih dokumenata važno je napomenuti da nakon izrade prostornih planova višeg nivoa u najvećem broju slučajeva, nisu uslijedila detaljna planska rješenja. Ovo se odnosi na područja današnjih Općina. Gradovi su ovaj kontinuitet donekle održali. Naime, relativna nepreciznost planova višeg nivoa, uz nedostatak detaljnih provedbenih odredbi i uvjeta za realizaciju plana nisu

omogućavali kvalitetnu realizaciju ovih dokumenata prostornog uređenja, što je često rezultiralo bespravnom izgradnjom na pojedinim dijelovima prostora, čime je narušeno svrhovito gospodarenje prostorom.

Također je važno napomenuti da izrazit utjecaj na učinkovito gospodarenje prostorom ima zemljišna politika. Tu su možda najveće razlike u procjeni mogućnosti realizacije planske dokumentacije iz onog doba kada je nastajala i današnjice koja je usmjerena na tržišno gospodarenje.

Tadašnja opredjeljenja i instrumenti za provođenje planova počivali su na područjavanju zemljišta u gradovima i naseljima s gradskim obilježjima, te drugim područjima radi stambene i druge kompleksne izgradnje, kao i korištenju prava prvokupa građevinskog zemljišta u korist općine. Tim su instrumentima u prijašnjem društveno-političkom sustavu osiguravane pretpostavke stvaranja prostornih uvjeta za provođenje planske dokumentacije i oživotvorenje planske privrede. Ukidanjem društvenog vlasništva i svako je zemljište dobilo stvarnog vlasnika.

Novi prostorni planovi (PPUO/G, GUP i UPU) morati će dati konkretniji odgovor na ovu planersku mogućnost, posebno potenciran nedostatkom mehanizma urbane komasacije.

Za sustavno uređenje građevnog zemljišta i privođenje namjeni predviđenoj prostorno-planskoj dokumentacijom gotovo uvijek je potrebno izvršiti odgovarajuću pripremu zemljišta koja zahtijeva imovinsko-pravno razrješenje, preparcelaciju, te uspostavu odgovarajućeg komunalnog standarda.

U pripremi je Zakon o prostornom uređenju koji bi u segmentu urbane komasacije potražio modalitet za rješenje ovog pitanja.

Pojedini elementi ograničenja (prije svega infrastrukturni koridori), koji su uneseni u plansku dokumentaciju, nisu do danas realizirani, pa u nekim dijelovima, ili u cijelosti, zahtijevaju preispitivanje, pa je u Prostornom planu Županije definirano da se primjenjuju samo oni koji nisu u suprotnosti sa PPŽ, a do donošenja PPUO.

Velika koncentracija stanovništva, te ogromne količine stajskog gnojiva i ostalog nekontroliranog otpada onečišćuje izvore pitke vode, odnosno vodonosne podzemne slojeve. Onečišćenje površinskih voda, a time i vodonosnih slojeva, kao i tla općenito, veliki je i nedovoljno istraženi i kontrolirani problem na čitavom našem području. Problematičnom (presporom) realizacijom na županijskom nivou definiranog infrastrukturnog sistema odvodnje otpadnih i oborinskih voda, evidentno dolazi do pojave onečišćenja, između ostalog i stoga što većina postojećih septičkih jama i nije izvedena propisno, umjesto vodonepropusnih izvedene su preljevne. Posebno su problematična naselja s većim brojem stanovnika, gdje je veća koncentracija otpadnih voda i krutog otpada.

Mjere zaštite od navedenih onečišćenja prioritetna su zadaća Županije. Iznalaženje zajedničkog rješenja za cijelu odnosno izrada kompletne projektne dokumentacije za kvalitetnu vodoopskrbu kao i za buduću kanalizacijsku mrežu (odvodnju otpadnih i oborinskih voda), zajedno s uređajima za pročišćavanje, riješeno je kroz / u prethodnom razdoblju izrađene studije vodoopskrbe i vodoodvodnje, a izvedba iste,

jedan je od značajnijih zadataka i najefikasnijih putova u rješavanju problema zaštite, te poboljšanje životnog standarda.

Analizom provedenih mjera na razini prostornih planova može se nedvojbeno utvrditi da mjere, osim prevencije kroz odredbe, u praksi često deklarativnog karaktera, ne rješavaju kompleksna pitanja koja su gospodarstvu i stanovništvu izuzetno bitna kod primjene određenih režima zaštite:

- na koji se način može utvrditi princip rente za izgublenu mogućnost razvoja (zaštita prirode, zaštita voda, zaštita kulturne baštine) i kako to sprovesti u djelo,
- na koji se način može vlasnike nekretnina pravično obešteti zbog smanjene tržišne vrijednosti uzrokovane posebnim mjerama zaštite (zaštita kulturne baštine, negativni utjecaj pojedinačnih onečišćivača, zaštita voda, zaštita prirode),
- na koji način osigurati u županijskom proračunu i proračunima jedinica lokalne samouprave adekvatna sredstva, između ostalog i za ostvarenje prava prvokupa nekretnina (zaštita prirode, zaštita kulturne baštine).

Razvojni problemi

Poljoprivreda

Glavna djelatnost stanovništva općina BPŽ / (izuzev gradova) je poljoprivreda. Sve veći broj stanovnika bavi se vinogradarstvom, voćarstvom, povrtlarstvom, ratarstvom, stočarstvom i peradarstvom, proizvodnjom vina i voćarskih proizvoda, te preradom poljoprivrednih i stočarskih proizvoda. Ograničavajući elementi napretka su mali posjedi s usitnjenim parcelama, nedostatak specijalizacije, odgovarajuće mehanizacije, kao i iseljavanje poljoprivrednog stanovništva i zapošljavanje istog izvan agrarne proizvodnje.

Kako se prijašnja proizvodnja malih obiteljskih gospodarstava pokazala neučinkovitom zbog nedostatka obrtnih sredstava, loše organiziranosti, tehnološke zastarjelosti, te zastarjele i dotrajale mehanizacije i skupe proizvodnje, temeljni cilj je ostvarivanje uvjeta koji će omogućiti očuvanje tradicije i običaja u dosadašnjoj poljoprivrednoj djelatnosti, koja će opet osigurati opstanak, veću zaposlenost u mjestu boravka, kvalitetu življenja, te daljnje poticanje poduzetničkih ideja na moderan i tržišno usmjeren način.

To se čini uz značajne potpore Županije i države (prihvatljivi krediti, programi i druge poticajne mjere).

Osim materijalne potpore, potrebno je poduzeti i značajne korake u smislu poboljšanja kvalitete proizvoda, te njegove prerade i plasmana na našem i stranom tržištu.

Šumarstvo

Na području Županije najveći je broj šuma kojima gospodare šumarije Hrvatskih šuma, a iste, kao i one privatne, treba na odgovarajući način štititi i obnavljati.

Bogatstvo šume ne treba zanemariti ni u budućim dokumentima prostornog uređenja prema kojima treba predvidjeti i zone usko vezane uz ovo prirodno bogatstvo (turističke i vikend zone, te zone industrije, odnosno male privrede vezane uz eksploataciju drveta).

Šume korištene u turističko-rekreacijske svrhe, trebalo bi prostorno-planskom dokumentacijom zaštititi i uređivati u tolikoj mjeri koliko to sama priroda traži.

Šumske puteljke i staze treba očistiti i urediti (nasuti, markirati putokazima), tako da posjetioci dobiju mogućnost rekreiranja (šetnje, trčanje, biciklizam, planinarenje), a na pojedinim interesantnim lokalitetima podići manje ugostiteljske objekte.

Vikend zone koje su se snažno približile šumi, a istovremeno zadiru i u stambenu zonu, treba regulirati i ograničiti (kontrola izgradnje).

Generalno gledano, izradom i donošenjem novih prostornih planova Općina, biti će obuhvaćen cjelokupan teritorij jedinica lokalne samouprave BPŽ, pa u skladu s tim utvrđene vrlo bitne smjernice razvoja, kako pojedine Općine, tako i svakog naselja.

Prostorni planovi uređenja Općina bi trebalo zacrtati stvarne mjere zaštite okoliša i kulturne baštine, a naročito načina njihovog provođenja.

Novim zoniranjem ne smiju se izostaviti svi neophodni sadržaji potrebni za svakodnevni život ovog područja, ali isto tako i oni koji će pridonijeti razvoju cijele općine u budućnosti. Osim tradicije, novim dokumentima prostornog uređenja trebalo bi veći naglasak staviti na razvoj turističke ponude za koju u svim općinama postoji veliki broj prirodnih i kulturno-povijesnih potencijala. Planiranjem zone nekih novih (industrija, mala privreda) ili atraktivnijih (šport, rekreacija, turizam, ugostiteljstvo) sadržaja, u Općine bi se (uz neophodne materijalne potencijale za realizaciju istih) vratio život.

Rješavanjem nekih osnovnih, ali vrlo značajnih investicija u oblasti privrednog razvoja, a to su u prvom redu infrastrukturni sadržaji i kapaciteti, pokušat će se zaustaviti negativni trendovi razvoja. Prioritet u izgradnji infrastrukturnih objekata daje se izgradnji odgovarajućih prometnica, te krupne infrastrukture, prioritarno vodoopskrbe u smislu podizanja standarda življenja, a zatim i vodozaštite i vodoodvodnje u smislu zaštite prostora kao potrošivog resursa.

Provedenim analizama o nivou pokrivenosti prostora planskim dokumentima kao i njihove konceptualne prilagođenosti današnjim potrebama (kroz provedenu ocjenu i utvrđivanje nedostataka dokumentacije), te učinkovitosti provođenja tih dokumenata u smislu kvalitetne realizacije planiranog prostornog uređenja i predviđene zaštite prostora, utvrđena je potreba izrade posve novih prostorno-planskih dokumenata (u skladu s važećim Zakonom i budućim potrebama razvitka).

Izrada tih prostorno-planskih dokumenata jest nužnost koja će nakon realizacije omogućiti svu daljnju izgradnju, usklađenu s novim razvojnim programima i ciljevima, što znači da će se kroz te planove otvoriti novi prostori izgradnje gospodarskih, stambenih i urbanih funkcija na području jedinica lokalne samouprave.

Posve je jasno da naprijed navedeni zahvati u okviru prostorno-planske dokumentacije neće sami po sebi biti dovoljni da rezultiraju potrebnom kvalitetom prostornog

uređenja, ukoliko se ne osiguraju određene podloge kojima će se dati prikaz – evidencija stvarnog stanja u prostoru (katastarske podloge) i ocijeniti vrijednost pojedinih dijelova prostora s predviđenim mjerama njihove zaštite (zaštita prirode, zaštite spomenika kulture).

Ukupnim zbirom naprijed navedene dokumentacije stvaraju se iznimno povoljni uvjeti, kako za osmišljavanje novih pravaca i ciljeva prostornog razvitka, tako i za njihovo oživotvorenje kroz prostorno planske dokumente i druge dokumente koji će predstavljati prvi korak njihove realizacije.

Infrastruktura

Kaže se da su prostorni planovi sinteza svekolikog razvitka nekog društva u prostoru, te da o tom razvoju bitno odlučuju, što je djelomično točno. Naime, tek kroz sintezne prostorno – planske dokumente moguće je sagledati sve razvojne želje i planove raznoraznih korisnika prostora. Drugim riječima, mnoge bitne sastavnice Prostornih planova rezultat su odluka na drugim nivoima i u planovima se pojavljuju kao obavezni ulazni elementi. Stoga djelatnost prostornog uređenja, objedinjujući sve njihove prostorno razvojne programe, ukazuje na sukobe suprotstavljenih interesa oko istog prostora, te pronalazi kompromisna prostorna rješenja i sl.

Zato u Izvješću ukazujemo na elaborate programirane i donesene na nivou Županijske skupštine, a u razdoblju između dva Programa, koji doprinose sustavnom rješavanju sustava krupne infrastrukture na području Brodsko-posavske županije.

Uz obvezu primjene Studije vodoopskrbe, vodoodvodnje i plinifikacije u dokumentima nižeg reda, navodimo i neke od primjera sustavnog rješavanja ostale infrastrukture:

- Za potrebe denivelacije cestovnih prijelaza preko magistralne željezničke pruge sve pozicije sustavno rješavamo u suradnji s HŽ i ugrađujemo u prostorne planove općina koji su u izradi. Tako u raspravu idu tehnička rješenja novih prijelaza s mogućim dislokacijama, a ne konfliktna točka.
- Problematika pozicioniranja zračne luke 2C kategorije III A zona sanitarne zaštite izvorišta vode za piće na Jelasu ne osigurava konačnu poziciju letjelišta. U tijeku su dogovori oko mogućnosti da se kroz prostorno-plansku dokumentaciju mogući lokalitet riješiti u jednoj od gradova Slavonskom Brodu susjednih jedinica lokalne samouprave, a uz suglasnost Ministarstva prometa i veza, itd.
- Županija je vrlo zainteresirana za plinifikaciju pa u skladu s tim i za realizaciju plinovoda za zemni plin Kutina-Slavonski Brod (isti je definiran u Planu razvoja plinoopskrbe RH/2001.) Njegova trasa je u makro smislu postavljena u infrastrukturni koridor južno od auto ceste D-4, a u zoni grada Slavonski Brod u isti koridor s produktovodom kojeg se traži prenamjena kao i s JANAF-om, te ostalom magistralnom infrastrukturom. (vidjeti PPŽ)

Predloženo tehničko rješenje koncesionara ostavlja mjesta pitanjima zaštite. Kako trasa prolazi kroz vodozaštitno područje tehničko rješenje mora biti izuzetno sigurno i ekološki opravdano, a kako investitor prenamjenom smanjuje profil ostavlja pitanje dugoročnosti ovog rješenja otvorenim.

Na ova pitanja morati će odgovoriti Prostorno-planskom dokumentacijom uvjetovana studija utjecaja na okoliš ove trase koju za investitora "Plinacro" izrađuje "Inženjering za naftu i plin" d.o.o.

Studija mora proći proceduru javne rasprave kroz koju će se iskristalizirati odgovori na sva tehnička pitanja.

Kako bi glavni akcent Izvješća trebao počivati na informaciji glede stanja izrade i provedbe prostorno-planske dokumentacije, prilažemo popis i faze gotovosti ključnih prostorno planskih dokumenata jedinica lokalne samouprave / PPUO, koje smo pokrenuli tijekom proteklog razdoblja donošenjem kojih ćemo stvoriti predispozicije za suvislo gospodarenje prostorom Županije i njezinu kvalitetniju zaštitu.

Mjerama provedbe Prostornog plana Županije utvrđena je potreba istraživanja i praćenja pojava i procesa u prostoru kako slijedi:

Vodonosna područja – vodonosnik – praćenje kvalitete, stanja zaštite, potencijalnog ugrožavanja i onečišćenja. Za sve vodotoke, a osobito one u koje se ulijevaju otpadne ili druge zagađene vode, potrebno je pratiti stanje, način korištenja, te potencijalno ugrožavanje i onečišćenje. Za važne prirodne vrijednosti označene na kartografskom prikazu PPŽ br. 3.1.1. "Uvjeti korištenja i zaštite prostora – Područja posebnih uvjeta korištenja" potrebno je pratiti stanje, način korištenja, te potencijalno ugrožavanje i onečišćenje.

Eksploatacijska polja – pratiti korištenje postojećih i sanaciju napuštenih polja s ciljem pravodobnog interveniranja u slučaju narušavanja vrijednosti prostora.

Poplavna područja – pratiti vodne i ostale utjecajne promjene s ciljem zaštite prostora u slučaju potencijalnog ugrožavanja ljudi i okoliša.

Demografska kretanja – pratiti trendove radi moguće neravnoteže i predlaganja mjera za uspostavu ravnoteže.

Pogranična, rubna i manje razvijena područja – pratiti stanje, pojave i procese u cilju praćenja učinaka provedenih mjera.

Racionalno dimenzioniranje i korištenje građevinskih područja – pratiti korištenje i predlagati eventualne promjene.

Izgradnja kapitalne infrastrukture i objekata od važnosti za Državu i Županiju – pratiti realizaciju izgradnje radi ravnomjernijeg povezivanja i razvoja područja.

Županijska distribucijska plinska mreža – pratiti realizaciju izgradnje, te intervenirati u slučajevima neargumentirane promjene pravaca napajanja lokalnih sustava. Svaku

promjenu provjeriti računski i dokazati da nema negativnog utjecaja na ostatak sustava i sustav u cjelini.

Magistralni plinovodi i naftovodi – pratiti realizaciju po naputcima Studije o utjecaju na okoliš.

Sva izvorišta vode za koja još nisu utvrđene zone sanitarne zaštite – nužno je izraditi odgovarajuće elaborate temeljem kojih bi se zone definirale.

Poljoprivredne površine Županije – nužno je izradom odgovarajuće studijske i projektne dokumentacije utvrditi mogućnosti korištenja natapanja, prostore obuhvata, izvorišta vode i sustave natapanja.

Značajni vodonosnici pitke vode – detaljnijim hidrogeološkim analizama na razini Županije nužno ih je definirati, te predložiti dinamiku glede zaštite i korištenja.

Uz efikasnu službu kontrole koja omogućuje kvalitetno i kontinuirano praćenje stanja okoliša, zaštita podrazumijeva i inventarizaciju. Ovaj Zavod je 2000. godine sudjelovao u izradi Izvješća o stanju okoliša u Brodsko-posavske županije i prezentirao ga Skupštini Brodsko-posavske županije u prosincu iste godine.

Stanje je poražavajuće. Stvarna primjena strategije zaštite okoliša gotovo je nemoguća.

Kroz Izvješće su definirane i potrebe / Program zaštite okoliša, kao i "vatrogasne" mjere / uspostava učinkovitog monitoringa i sl., a ponuđen je i okvir za moguću provedbu politike zaštite.

Stanje je od tada nepromijenjeno.

Kako ovakav skup ciljeva ne bi ostao i skup dobrih želja potrebno je osigurati kadrovske, tehničke i materijalne uvjete za provedbu.

Naime, činjenica je da su osnovna polazišta za uvođenje informacijske tehnologije u sustav prostornog planiranja i uređenja prostora definirana dokumentom "Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske". Ovim dokumentom usvojeni su ciljevi uspostave sustava, definirani nosioci potrebnih aktivnosti, odnosno prioritetni postupci za uvođenje informacijske tehnologije. Nažalost na samoj implementaciji informacijske tehnologije nije učinjeno dovoljno tako da danas zaostajemo za susjednim zemljama gotovo deset godina. Stvaranje pretpostavki za kvalitetnu i pravovremenu razmjenu informacija u ovoj oblasti posebno dobiva na važnosti razvojem integracijskih procesa u Europi i članstvom Republike Hrvatske u međunarodnim organizacijama.

Možemo spomenuti da je ovaj Zavod u drugoj polovini 2001. za potrebe Ministarstva zaštite okoliša i prostornog uređenja, a kao dio međunarodnog projekta radne zajednice podunavskih regija izradio katalog meta – podataka i uspješno ga implementirao u program INTERREG IIC, a informacije i strukturu unešenih podataka o prostoru možete vidjeti na web stranici: [wttp//www.interreg.de](http://www.interreg.de)

Slijedeći međunarodni projekt u kojem sudjeluje naša Županija preko svog Zavoda za prostorno uređenje jest projekt Donauhausa, Koncept suradnje regija, gradova i luka u Podunavlju, kojeg je nositelj Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja (detaljnije opisan u daljnjem tekstu na str. 59. i 60.)

Prijedlogom novog Zakona o prostornom uređenju Ministarstvo i tijela područne (regionalne) i lokalne samouprave osnovana za obavljanje poslova prostornog uređenja, obavezna su uspostaviti i voditi jedinstveni Informacijski sustav prostornog uređenja Republike Hrvatske, a za potrebe kontinuiranog praćenja stanja u prostoru, izrade izvješća o stanju u prostoru, programa mjera za unapređenje stanja u prostoru i dokumenata prostornog uređenja.

Regionalna samouprava još i može osigurati funkcioniranje ovakve službe, no lokalna vrlo teško, uz izuzeće gradova, što će kao sustav trebati riješiti u periodu uhodavanja primjene novog Zakona.

Informacijski sustav sadržavat će podatke o prirodnim i društvenim obilježjima i sadržajima prostora značajnim za prostorno uređenje, te dokumentaciju prostora (izvješća o stanju u prostoru, programe mjera za unapređenje stanja u prostoru i dokumenata prostornog uređenja, odluke o lokacijskim uvjetima, propise i druge opće akte prema posebnim zakonima značajne za prostorno uređenje ili provedbu zahvata u prostoru).

Način uspostave, vođenja i detaljniji sadržaj te oblik informacijskog sustava, ako i obveze tijela državne uprave i pravnih osoba s javnim ovlastima u vezi s dostavom dokumenata i podataka koje su dužni osigurati u svrhu uspostave i vođenja informacijskog sustava propisat će Vlada Republike Hrvatske uredbom u roku od šest mjeseci nakon donošenja Zakona.

Generalna ocjena je da većina županijskih zavoda za prostorno uređenje, pa tako niti naš nema dovoljne kadrovske, stručne i tehničke pretpostavke za aktivnosti na ovako definiranoj uspostavi i vođenju informacijskog sustava iz svoje nadležnosti, radi čega se mogu očekivati problemi u uspostavi.

Ovim presjekom stanja u prostoru s akcentom na stanje prostorno planskih dokumenata, potrebe izrade novih, te politiku provođenja donesenih dokumenata, postavili smo okvire za Program mjera za unapređenje stanja u prostoru kojim želimo u realnim materijalno-tehničkim uvjetima u slijedeće dvije godine napraviti kvalitetan odmak od trenutnog stanja, odnosno privesti kraju u prethodnom razdoblju započete procese i stvoriti osnovnu matricu pravila korištenja prostora kao i načina ponašanja u istom uvažavajući prije svega potrošivost prostora kao možda i najozbiljniju komponentu planiranja.